

Pardubický kraj

Koncepce podpory státní památkové péče v letech 2013 - 2016

Obsah:

1. Úvod ke koncepci podpory státní památkové péče	3
1.1. Důvody vzniku koncepce	
1.2. Prosazování zájmů státní památkové péče	
1.3. Obecná problematika památkové péče	
1.4. Specifikace problematiky památkové péče	
2. Vývoj architektury na území Pardubického kraje	5
3. Charakteristika a současný stav památkového fondu v kraji	6
3.1. Stav a evidence památkového fondu	
3.2. Charakteristika a hodnocení památkového fondu	
4. Financování památkové péče	7
5. Stanovení problémových oblastí památkové péče	8
6. Strategické cíle rozhodné pro zachování památkového fondu v kraji	8
6.1. Zvýšení důrazu na preventivní péči o kulturní památky	
6.2. Pomoc vlastníkům památek při financování jejich obnovy	
7. Navrhovaná opatření vedoucí k realizaci stanovených cílů	9
7.1. Opatření v oblasti preventivní péče o kulturní památky	
7.2. Pomoc vlastníkům památek při financování jejich obnovy	
8. Potřeby finančního zabezpečení pro realizaci této koncepce	10
9. Závěr	11

1. Úvod ke Konceptci podpory státní památkové péče

1. 1. Důvody vzniku koncepce

Důvodem zpracování této koncepce je výrazná potřeba účinnější podpory péče o nemovité i movité kulturní památky v Pardubickém kraji. Ve snaze stát se hlavním pracovním nástrojem památkové péče v kraji vytyčuje základní směry jejího rozvoje v letech 2013 - 2016. Shromažďuje, třídí a následně analyzuje poznatky a data z oblasti památkové péče v kraji. Stanovuje cíle dosažitelné ve vymezeném období a navrhuje přiměřená opatření k jejich dosažení.

Koncepce podpory státní památkové péče pro Pardubický kraj (dále jen koncepce) vznikla na základě následujících norem a dokumentů:

- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů (dále jen památkový zákon), ust. § 28a písmeno a), který zní: Kraj v samostatné působnosti schvaluje koncepci podpory státní památkové péče v kraji v souladu s koncepcí rozvoje státní památkové péče v České republice a po projednání s Ministerstvem kultury.
- Koncepce památkové péče v České republice na léta 2011 – 2016 – Ministerstvo kultury ČR v březnu 2011. Zveřejněna na internetových stránkách www.mkcr.cz.
- Koncepce péče o památkový fond v Pardubickém kraji vypracovaná Ing. arch. Ladislavem Svobodou v roce 2004. Je zveřejněna na internetových stránkách kraje.

Rada Pardubického kraje usnesením č. R/2866/12 ze dne 18. října 2012 uložila náměstkyni hejtmana zodpovědné za školství, kulturu a památkovou péči Ing. Janě Pernicové a vedoucímu odboru školství a kultury vypracovat koncepci podpory státní památkové péče v Pardubickém kraji na roky 2013-2016.

1. 2. Prosazování zájmů státní památkové péče

Zpracovatel tohoto materiálu, Krajský úřad, odbor školství a kultury, oddělení kultury a památkové péče, mimo jiné metodicky řídí výkon státní památkové péče v kraji. Koncepci vytvořil v souladu se zájmy veřejné správy na rozvoji oblasti státní památkové péče.

Základní právní normou pro souhrn činností vedoucích k zajištění péče o kulturní památky, které označujeme jako výkon státní památkové péče, je památkový zákon. Definuje terminologii státní památkové péče, určuje postup při obnově kulturních památek, proces jejich prohlášení, povinnosti a práva vlastníka kulturní památky, věnuje se problematice archeologie a dalším okruhům výkonu státní památkové péče.

Předmětem činnosti památkové péče je ochrana a primární zhodnocování památek. Podstatnou hodnotou a charakterizujícím znakem památek spadajících do oblasti zájmu památkové péče je jejich vztah k vlastnímu prostředí, který je zohledňován daným způsobem ochrany.

Pro zkvalitnění výkonu státní památkové péče Krajským úřadem Pardubického kraje musí být průběžně prováděna úplná evidence technického stavu kulturních památek v kraji. S touto potřebou souvisí nutnost, aby Pardubický kraj podporoval program Ministerstva kultury České republiky Obnova identifikace nemovitého památkového fondu v České republice (tzv. program reidentifikace), spolupracoval na jeho realizaci a případně se zasadil o jeho změnu vedoucí

k souladu s platnými právními předpisy. Cílem tohoto projektu, který byl ukončen v roce 2007, je napravení nepřesností a chyb prostorové identifikace kulturních památek, které jsou zapsány do Ústředního seznamu kulturních památek České republiky. Program obnovy identifikace nemovitých kulturních památek by měl být podpořen poskytováním digitálních mapových podkladů, díky nimž mohou být výsledky aplikovány v prostředí geografických informačních systémů a tím umožněno jejich využití pro potřeby Pardubického kraje.

Jedním z předních zájmů státní památkové péče je tvorba plánů ochrany památkově chráněných území. Měly by obecně stanovit míru ochrany objektů, které nejsou kulturními památkami, ale nacházejí se na památkově chráněném území. Usnadnily by tak výkonným orgánům prosazování památkových zájmů v dnes často problematických případech týkajících těchto nemovitostí. Při jejich obnově musí být dodržována pravidla a povinnosti stanovené pro obnovu kulturních památek. Přestože jsou jejich vlastníci vázáni těmito normami, není jim dána možnost získat finanční podporu. Plány ochrany by jim měly poskytnout návod k obnově a zhodnocování jejich objektů. Jak již bylo uvedeno, při ochraně kulturní památky je nutné zohlednit rovněž její vztah k prostředí – umístění in situ. U hodnotných staveb by tedy měly být chráněny rovněž jejich vztahy s okolím. Ty by neměly být narušeny např. nevhodnými úpravami komunikací či zelených ploch v blízkosti těchto objektů. Uvedené plány by v neposlední řadě usnadnily rozhodování ve věcech obnovy kulturních památek. Tvorba plánů ochrany by měla vycházet ze stavebně-historických průzkumů, které mapují vývoj nemovitosti, resp. území památkového zájmu, a informují o jejich stavu. Výsledky správně zpracovaného průzkumu, vycházejícího z archivních pramenů, literatury i vlastního ohledání na místě, neobsahují pouze deskriptivní část, ale rovněž návrh způsobu ochrany příslušné památky a jejího dalšího využití. Konkretizují tak požadavky na ochranu památek.

1. 3. Obecná problematika památkové péče

V České republice se nezdá setkávat s rozporuplným vztahem k ochraně památek. Na jedné straně veřejnost nerada slyší o zničení kulturní památky a její chátrání kritizuje, na druhé straně je výkon státní památkové péče považován za obtěžující a zbytečný.

Na výkonu vlastní památkové péče se v praxi podílí několik subjektů, které by měly spolupracovat, což se bohužel občas neděje. Do obnovy památek se zapojují obce, kraje, občanská sdružení a rovněž soukromí vlastníci, kteří se mnohdy domnívají, že obnova památky musí být spolufinancována z veřejných rozpočtů. Památkový zákon však každému vlastníkově kulturní památky jednoznačně ukládá pečovat o ni z vlastních prostředků. Tuto povinnost kompenzuje možností získat na zvýšené náklady spojené s obnovou památky příspěvek. Je bezpodmínečně nutné zlepšit komunikaci mezi vlastníky památek, odbornou organizací a výkonnými orgány památkové péče. Všichni by si měli uvědomit, že prioritou je pozitivní přístup k dědictví naší minulosti, že není možné zapomínat na vše, co bylo již jednou vytvořeno, a je třeba chránit odkaz našich předků, a tak rozvíjet a zkvalitňovat povědomí jedinců i celé společnosti. Zlepšenou komunikací, zvýšenou informovaností a koncepční prací by mělo postupně dojít ke změně vztahu veřejnosti k památkové péči.

Jak již bylo zmíněno, je třeba rozšířit osvětovou činnost směrem k veřejnosti a přiblížit tak systém organizace památkové péče obyvatelstvu. Ta zahrnuje velký soubor opatření: právních, společenských, ekonomických, organizačních i legislativních norem. Tento poměrně složitý systém je třeba zmapovat a usměrnit tak, aby byly jasně viditelné horizonty rozvoje a údržby památkového fondu a kulturního dědictví vůbec. Stav památkového fondu a vztah veřejnosti k němu bezpochyby odráží kvalitu a vyspělost celé společnosti. Je nutné, aby zájem

o uchování kulturního dědictví v naší populaci rostl a aby byly naplňovány cíle, které si jak v krátkodobém, tak v dlouhodobém horizontu v rámci památkové péče klademe. Koncepce by právě tomuto záměru měla významně pomoci.

Konkrétní příklady zdařilé (ve smyslu zájmů památkové péče) obnovy památek je třeba v rámci kraje na základě podnětů odborných složek památkové péče, obcí či občanů vyhodnocovat a propagovat.

1. 4. Specifikace problematiky památkové péče

V souvislosti s reformou veřejné správy v České republice došlo i ke změnám na úrovni výkonu státní památkové péče. Některé kompetence Ministerstva kultury a okresních úřadů byly přeneseny na krajské úřady, které se tak staly kontrolním a metodickým pracovištěm pro obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Ty převzaly největší část výkonu státní památkové péče v prvním stupni. Dochází však k nejednotnosti v řízení památkové péče na jednotlivých obcích s rozšířenou působností, jejíž agenda není vždy samostatná, ale často bývá přiřčena k jiné.

Dalšími problematickými oblastmi v rámci výkonu státní památkové péče jsou:

- složitá legislativně právní situace v České republice; lze ji demonstrovat na přehledu právních norem týkajících se výkonu státní památkové péče na území kraje – *příloha č. 1.*,
- památky UNESCO nemají jednoznačně vymezenou ochranu v tuzemském právu,
- pro památkové rezervace, zóny a ochranná pásma neexistují jasné definované aktuální podmínky ochrany,
- programy Ministerstva kultury (např. Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón) neumožňují krajům aktivně se podílet na rozhodování o financování obnovy kulturních památek.

V souvislosti s reformou veřejné správy byly na krajské úřady z Ministerstva kultury přeneseny pravomoci k řízením v prvním stupni k národním kulturním památkám, rozhodování o odvolání proti rozhodnutím obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, rozhodování v oblasti archeologických výzkumů, povolování přemístění kulturních památek, sankční pravomoci a další kompetence.

2. Vývoj architektury na území Pardubického kraje

Historický profil zachovaného památkového fondu kraje je podmíněn zvláště přírodními, geografickými (výhodná poloha v centru České republiky) a politickými okolnostmi vývoje kraje i celého českého státu.

Pardubický kraj, tvořený územím čtyř okresů (Pardubického, Chrudimského, Ústeckoorlického a Svitavského), se přes svou relativně malou rozlohu pyšní velkým množstvím památek. Tyto se vyskytují jednotlivě, ve stavebních souborech i jako krajinné areály. Po celém kraji se hojně dochovala jak světská, tak církevní architektura. Četné jsou rovněž unikátní památky lidového stavitelství. Jsou zde zastoupeny památky všech období - od pozůstatků pravěkých staveb a sídlišť přes středověké, renesanční a barokní stavby až po kvalitní příklady architektury 19. a 20. století. Vývoj architektury na území kraje je popsán v *příloze č. 2.*

3. Charakteristika a současný stav památkového fondu v kraji

3.1. Stav památkového fondu

Stav památkového fondu na území celé republiky i v Pardubickém kraji závisí na pravidelné průběžné údržbě a množství finančních prostředků, které jsou do něj vloženy. Konkrétní technický stav nemovitých památek k roku 2004 je spolu s přehledem těch nejohroženějších a nevyužívaných zachycen v Koncepci péče o památkový fond v Pardubickém kraji vypracované Ladislavem Svobodou. V roce 2011 proběhla kompletní aktualizace informací o technickém stavu kulturních památek. Vzhledem ke skutečnosti, že technický stav památek (movitých i nemovitých) podléhá neustálým změnám, souvisejícím zvláště s jejich přirozeným stárnutím či obnovou, je nutné informace o něm neustále aktualizovat. Protože nejúplnější informace o stavu památek mají pracovníci památkové péče obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a krajského úřadu, je třeba, aby tuto pravidelnou aktualizaci prováděli právě oni. Tyto informace jsou digitalizovány a vloženy do internetové aplikace „Památky Pardubického kraje“, která je přístupná na <http://pak.webmap.cz/pamatky/>.

Znepokojivá je absence kompletní evidence movitých kulturních památek v systému MonumNet (oficiální veřejně přístupná centrální evidence kulturních památek vedená Národním památkovým ústavem) a rovněž skutečnost, že u mnoha nemovitých památek není v katastru nemovitostí zanesený údaj o jejich památkové ochraně.

3.2. Charakteristika a hodnocení památkového fondu

Ústřední seznam kulturních památek je veden Národním památkovým ústavem (dále jen NPÚ) v Praze. Výpis z něj je přístupný na internetových stránkách NPÚ v aplikaci MonumNet. Podle našeho názoru se jeví nanejvýš vhodným propojení tohoto seznamu s Geografickým informačním systémem, jehož význam je uveden v kapitole č. 7.

Jednotlivé charakteristiky nemovitých kulturních památek v kraji jsou v přílohách č. 3 - 8 seříděny a zařazeny dle:

- Národní kulturní památky
- Typu památkově chráněných území:
 - městské památkové rezervace
 - vesnické památkové rezervace
 - archeologická památkové rezervace
 - městské památkové zóny
 - vesnické památkové zóny
 - krajinné památkové zóny
 - ochranná pásma
- Druhu a počtu nemovitých památek v jednotlivých okresech kraje.

Koncepce se věnuje jak nemovitým, tak movitým kulturním památkám. Vzhledem k neutěšenému stavu evidence movitých památek v rámci systému MonumNet nebylo možno zpracovat do přílohy jejich členění a třídění.

4. Financování památkové péče

O kulturní dědictví je nutné průběžně pečovat a udržovat jej v dobrém stavu, což vyžaduje určitý objem finančních prostředků. Při zanedbání průběžné péče dochází na památkách k negativním změnám. Jejich následná obnova pak znamená nejen větší ztráty na památkové hodnotě objektů, ale rovněž přináší vyšší finanční náklady. Vlastníky památek jsou fyzické a právnické osoby, církve, obce, kraje a stát. Jejich přístup k údržbě a obnově kulturních památek je diametrálně odlišný. Ne všichni si uvědomují, že existuje zákonná povinnost pečovat o tyto nemovitosti z vlastních zdrojů. V případech definovaných v ustanovení § 16 památkového zákona může na zvýšené náklady spojené s obnovou kulturní památky přispět Ministerstvo kultury, kraj či obec. Ministerstvo kultury a Pardubický kraj k tomuto účelu zřídily různé dotační programy. Podpora památek ze strany obcí je spíše individuální a nahodilá.

Velké množství a stav jednotlivých objektů, které vyžadují různě nákladnou obnovu, neumožňuje spoléhat pouze na přímou finanční podporu ze strany státu. Financování oprav památkového fondu tak musí být rozděleno mezi více odlišných zdrojů – od vlastníků a uživatelů přes sponzory, veřejnoprávní subjekty (jako jsou obce, kraje a stát) až k občanským sdružením či nadacím. Nově do této oblasti vstupuje podpora ze strany Evropské unie. Stručný popis jednotlivých dotačních programů využitelných pro obnovu památek je uveden v příloze č. 10.

Každý rok schvaluje Zastupitelstvo Pardubického kraje ze svého rozpočtu prostředky určené na obnovu a rekonstrukci kulturních památek, které se rozdělují na základě žádostí předložených jejich vlastníky, jedná se o:

- Granty jsou finanční prostředky poskytnuté z rozpočtu kraje v souladu se zákonem č. 129/2000 Sb., o krajích a zákonem č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů – určené k podpoře vlastníků kulturních památek v Pardubickém kraji.
- Příspěvky na podporu památek z rozpočtu kraje jsou poskytovány v souladu s § 16 památkového zákona.
- Dotace jsou finanční prostředky poskytnuté z rozpočtu kraje na objekty neprohlášené za kulturní památky vysoké historické hodnoty a vzniklé havarijní stavy jak na těchto objektech, tak na památkách.

Pro názornost je zpracováno čerpání finančních prostředků v oblasti památkové péče v letech 2002 – 2012 a na území kraje – viz příloha č. 9.

Dotační programy Ministerstva kultury postihují jen malé procento kulturních památek. Zde se tedy pro kraje otevírají velké možnosti uplatňování podpory vlastníků kulturních památek, samozřejmě v souladu s koncepcí podpory státní památkové péče. Je tudíž nutné vyzdvihnout významnou úlohu kraje při obnově památek.

Z informací Ministerstva kultury uveřejněných ve Sborníku statí o kultuře vyplývá, že v České republice docházelo v období několika posledních let k silnému poklesu finanční podpory určené na obnovu památkového fondu. Pro Českou republiku se po vstupu do EU otevřela možnost čerpat část prostředků na financování obnovy památek z fondů EU. V prvním programovacím období však nebyl žádný program prioritně zaměřen na obnovu památkového

fondy, ale pouze na podporu cestovního ruchu a služeb. Toto by se v druhém programovacím období mělo změnit a financování obnovy památek by mělo být jednou z podporovaných priorit. Mimo fondy EU je také možno obdržet finanční prostředky na ochranu a obnovu kulturního dědictví z Finančních mechanismů EHP/Norsko. Získání finančních prostředků z těchto zdrojů je však komplikovaný a zdlouhavý proces, ve kterém záleží zejména na snaze samotných vlastníků kulturních památek.

5. Stanovení problémových oblastí památkové péče

Přírozenou vlastností kulturních památek je jejich neustálé stárnutí. Aby nechátraly a nezanikaly, vyžadují trvalou údržbu a obnovu. Na památkových objektech mohou probíhat destrukční procesy, které by mohly při nekvalitní, nesprávné či dokonce chybějící údržbě vést až k nevratným a tudíž nenapravitelným změnám na jejich památkové podstatě.

Technický stav či samotná existence památek jsou ohrožovány mnoha různými faktory. Mezi nejzávažnější patří přírozené hydrometeorologické vlivy prostředí, typické pro naše klimatické pásmo. Dalším vlivem, zásadním zejména pro umělecké památky, jsou krádeže ať celých uměleckých děl nebo častěji jejich částí. Nejzávažněji se na horším stavu kulturních památek podílí sám člověk. Ve většině případů jde o drobná poškození vyplývající z neznalosti památkových hodnot. Tato poškození způsobují vandalové, ale zejména samotní majitelé památek. Je nutné nabídnout jim pomoc při běžné údržbě jejich majetku a předejít tak nákladným celkovým opravám, při nichž dochází k největším ztrátám na památkové hodnotě objektů.

6. Strategické cíle rozhodné pro zachování památkového fondu v kraji

6.1. Zvýšení důrazu na preventivní péči o kulturní památky

- 6.1.1. Propagace a prezentace jednotlivých kulturních památek.
- 6.1.2. Průběžná evidence technického stavu kulturních památek.
- 6.1.3. Ocenění kvalitně prováděné běžné údržby a obnovy památek.

6.2. Pomoc vlastníkům památek při financování jejich obnovy

- 6.2.1. Grantové a dotační programy Pardubického kraje.
- 6.2.2. Pomoc vlastníkům při získávání prostředků ze zdrojů státu a EU.
- 6.2.3. Zvýšení vlivu na samosprávy obcí v zájmu jejich zapojení do obnovy památek.
- 6.2.4. Podpora kulturních památek v tradičních turistických a poutních místech

7. Navrhovaná opatření vedoucí k realizaci stanovených cílů

7. 1. Opatření v oblasti preventivní péče o kulturní památky

7. 1. 1. Propagace a prezentace jednotlivých kulturních památek.

Je nutno podporovat prezentaci památkového fondu informacemi o něm samotném, prezentací průzkumů, vydáváním tiskovin o památkách a dalšími aktivitami směřujícími k propagaci kulturního dědictví. Toto opatření bude naplňováno vydáváním propagačních materiálů, které budou postihovat území celého kraje.

Dále pak finanční podporou projektů vedoucích k prezentaci jednotlivých památek, případně jejich souborů v jednotlivých regionech.

Samostatný úkol bude tvořit propagace jednotlivých nejhodnotnějších památek, u kterých kraj podporuje zpracování průzkumů (stavebně historických, restaurátorských, archeologických apod.). Dále je možno podpořit aktivity vedoucí ke zpřístupňování nejhodnotnějších kulturních památek a jejich souborů veřejnosti.

7. 1. 2. Průběžná evidence technického stavu kulturních památek.

Vzhledem k množství kulturních památek na území kraje je pro zjištění jejich aktuálního technického stavu nutné průběžně aktualizovat informace obsažené v softwarové aplikaci Památky Pardubického kraje. Ta současně slouží jako informační databáze a ve spojení s Geografickým informačním systémem vytváří komplexní systém, který v reálném čase zprostředkuje průběžné mapování, hodnocení a současně propagaci jednotlivých kulturních památek. Pravidelnou aktualizaci údajů v tomto systému zajišťují pracovníci Krajského úřadu Pardubického kraje a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností. Základní údaje do databáze byly převedeny z Koncepce péče o památkový fond v Pardubickém kraji.

7. 1. 3. Ocenění kvalitně prováděné běžné údržby a obnovy památek.

Konkrétní příklady zdařilé obnovy památek, zvláště těch historických objektů, u kterých jejich vlastníci kvalitně provádějí běžnou údržbu, je třeba na základě podnětů odborných složek památkové péče, obcí či občanů vyhodnocovat a propagovat. K tomuto účelu bude Pardubický kraj nadále podporovat a oceňovat vítěze soutěže o „Cenu za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace městských památkových rezervací a zón“.

7. 2. Pomoc vlastníkům památek při financování jejich obnovy

7. 2. 1. Grantové a dotační programy Pardubického kraje

Stávající grantový program kraje je koncipován plošně tak, aby všichni vlastníci památek s výjimkou státu měli možnost získat finanční podporu kraje. Do budoucna je nutno vyhlásit další grantové programy zacílené do oblastí vyhodnocených jako kritické. Stávající grant však musí zůstat zachován, protože ohrožené památky se vyskytují mezi všemi typy památkově cenných objektů.

7. 2. 2. Pomoc vlastníkům při získávání prostředků ze zdrojů státu a EU

Oddělení kultury a památkové péče Odboru školství a kultury Krajského úřadu Pardubického kraje bude trvale sledovat možnosti získání finanční podpory pro obnovu památek ze státních programů, fondů Evropské unie a dalších programů, např. Finanční mechanismy EHP/Norsko. Takto získané informace budou v ucelené podobě zveřejňovány na internetových stránkách kraje. Přestože čerpání těchto finančních prostředků bude záležet zejména na aktivitě vlastníků kulturních památek, bude oddělení kultury a památkové péče v případě zájmu připraveno poskytnout jim odbornou pomoc při přípravě žádostí.

7. 2. 3. Zvýšení vlivu na samosprávy obcí v zájmu jejich zapojení do obnovy památek

Samosprávy obcí mohou vzhledem ke svým možnostem pravidelného kontaktu s vlastníky památkových objektů sehrát důležitou úlohu v péči o kulturní památky. Jejich aktivita by se měla projevit zejména v preventivním vlivu na jednotlivé majitele a uživatele památek. Dále pak jejich možnost sledování technického stavu památek v jejich správním obvodu může při spolupráci s orgány památkové péče sehrát důležitou preventivní roli. V neposlední řadě mají obce možnost ze svých rozpočtových prostředků podpořit opravy kulturních památek. Pardubický kraj bude pravidelnými setkáními se zástupci obecních samospráv či při vypisování grantů, kde jedním z hodnotících kritérií bude zapojení obce do péče o památky, obce motivovat k větší aktivitě při ochraně kulturních památek.

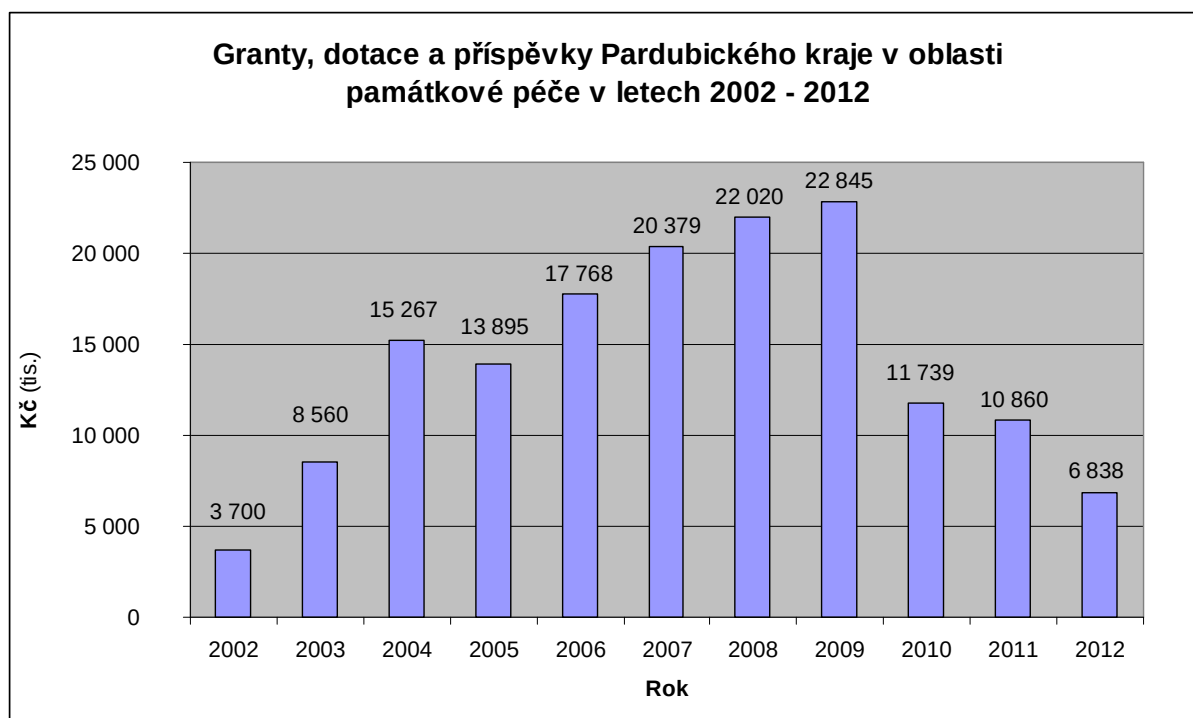
7. 2. 4. Podpora kulturních památek v tradičních turistických a poutních místech

Pardubický kraj bude cíleně finančně podporovat obnovu kulturních památek v obcích a místech, které patří mezi historicky tradiční letoviska a poutní místa. Cílem této aktivity bude zvýšení atraktivity kulturních památek a jejich prostředí pro rozvoj cestovního ruchu v Pardubickém kraji.

8. Potřeby finančního zabezpečení pro realizaci této koncepce

V několika posledních letech dochází k radikálnímu poklesu finančních prostředků v rozpočtu Pardubického kraje určených na podporu aktivit spojených s kulturním dědictvím. Jejich objem je nejnižší v celé historii Pardubického kraje. Nedostačuje na systematickou preventivní péči o památkový fond, přičemž dochází pouze k sanování havarijních stavů.

Podfinancování této oblasti zapříčiňuje omezenou možnost získání prostředků z jiných zdrojů (například státních, evropských a soukromých). Další snižování grantové podpory v památkové péči by znamenalo snížení zájmu vlastníků kulturních památek o jejich obnovu, což by v důsledku přineslo nevratné škody spojené se zánikem určitých druhů historických památek na území kraje. S tím by byl spojen nejen další úpadek cestovního ruchu, ale i zánik některých řemesel a služeb.

Graf: Granty, dotace a příspěvky Pardubického kraje v oblasti památkové péče v letech 2002–12.

9. Závěr

Ze zpracované Koncepce podpory státní památkové péče vyplývá, že hlavním problémem v oblasti památkové péče je nedostatek finančních prostředků, které jsou do údržby a obnovy památkového fondu vkládány. Mnohé památky jsou ohrožené nebo se pohybují na hraně dlouhodobě udržitelného stavu. Nemá-li již docházet k nenahraditelným kulturním ztrátám, jeví se do budoucna jako základní úkol zajistit pro péči o památky dostatečný objem finančních prostředků.

Ochrana památek závisí na finančních prostředcích na ni vynaložených. Se vstupem České republiky do Evropské unie se rozšířily možnosti, jak získat prostředky na financování obnovy památek z jejích fondů. Případně lze čerpat dotace v rámci jinak zaměřených programů, např. z programů na podporu služeb a cestovního ruchu.

Tíha financování obnovy památkového fondu leží většinou na více subjektech. Vlastníci památek nemohou spoléhat pouze na pomoc z veřejných rozpočtů. Musejí být důsledně motivováni a informováni o této problematice. Je nutné, aby jim byla zajištěna co nejsnazší možnost získávat dotace pro své záměry. Měli by v Pardubickém kraji vidět partnera, který jim při obnově jejich historického majetku může zprostředkovat pomoc.

Dále je třeba rozvíjet spolupráci s různými občanskými sdruženími a neziskovými organizacemi, které se na ochraně a zvláště na propagaci památek podílejí a participují. V neposlední řadě je pak nutné posilovat povědomí veřejnosti o smyslu zachování kulturního dědictví dalším generacím a poskytovat odborné i laické veřejnosti maximální množství přehledně seřazených dat a informací, zejména v elektronické podobě prostřednictvím internetu, ale také v tištěné formě.

Jedním z velmi důležitých faktorů v oblasti výkonu památkové péče je postavení kraje a jeho možnosti podílu na obnově památkového fondu. Je třeba se snažit o zvýšení podílu finančních prostředků z krajského rozpočtu, které budou k tomuto účelu vynaloženy, a zejména o jejich účelné a efektivní přerozdělení. Pardubický kraj by v budoucnu měl převzít rozhodující úlohu při řešení problémů v oblasti památkové péče.

Věříme, že vzájemná spolupráce všech výše uvedených subjektů povede k pozitivním výsledkům ve výkonu památkové péče a to nejen na území Pardubického kraje.

Příloha č. 1

Platné právní normy v oblasti památkové péče na území Pk

Zákony a mezinárodní úmluvy

- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon č. 20/1987 Sb.
- Vyhláška č. 94/1958 Sb., o Úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu a Protokolu k němu
- Vyhláška č. 15/1980 Sb., o Úmluvě o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 159/1991 Sb., o Úmluvě o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví
- Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy (č. 73/2000 Sbírky mezinárodních smluv)
- Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy (č. 99/2000 Sbírky mezinárodních smluv)
- Vyhláška MK ČR č. 187/2007 Sb., kterou se stanoví obsah a náležitosti plánu a území s archeologickými nálezy

Předpisy vztahující se k národním kulturním památkám

- Nařízení vlády č. 171/1998 Sb., o vymezení některých národních kulturních památek a o změně a doplnění některých právních předpisů, ze dne 3. 6. 1998
- Nařízení vlády č. 147/1999 Sb., o prohlášení a zrušení prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky, ze dne 16. 6. 1999
- Nařízení vlády č. 132/2001 Sb., o prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky, ze dne 28. 3. 2001
- Nařízení vlády č. 262/1995 Sb., o prohlášení a zrušení prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky, ze dne 16. 8. 1995

- Nařízení vlády č. 50/2010 Sb., o prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky, ze dne 8. 2. 2010

Předpisy vztahující se k památkovým rezervacím a k památkovým zónám

- Nařízení vlády č. 127/1995 Sb., o prohlášení území ucelených částí vybraných měst a obcí s dochovanými soubory lidové architektury za památkové rezervace, ze dne 24. 5. 1995
- Výnos Ministerstva kultury ČSR č. j. 16 417/87, o prohlášení historických jader měst a archeologických lokalit za památkové rezervace, ze dne 21. 12. 1987
- Výnos Ministerstva kultury ČSR č. j. 13 603/80, o prohlášení historického jádra města Moravská Třebová za památkovou rezervaci, ze dne 29. 7. 1980
- Vyhláška MK ČR č. 249/1995 Sb., o prohlášení území historických jader vybraných obcí a jejich částí za památkové zóny, ze dne 22. 9. 1995
- Vyhláška MK ČR č. 413/2004 Sb., o prohlášení území s historickým prostředím ve vybraných obcích a jejich částech za památkové zóny a určení podmínek pro jejich ochranu, ze dne 22. 9. 1995
- Vyhláška MK ČR č. 250/1995 Sb., o prohlášení území historických jader vybraných měst a jejich částí za památkové zóny, ze dne 22. 9. 1995
- Vyhláška MK ČR č. 208/1996 Sb., o prohlášení území vybraných částí krajinných celků za památkové zóny, ze dne 1. 7. 1996
- Vyhláška Východočeského KNV, o prohlášení památkových zón ve vybraných městech a obcích Východočeského kraje, ze dne 17. 10. 1990
- Vyhláška MK ČR č. 420/2008 Sb., kterou se stanoví náležitosti a obsah plánu ochrany památkových rezervací a památkových zón.

Příloha č. 2

Vývoj architektury na území Pardubického kraje

Pardubický kraj je kraj, který leží v samém srdci České republiky a Evropy. Na území našeho kraje se nachází velké množství cenných památek.

K nejcenějším památkám pravěkého osídlení patří **keltské oppidum na Hradišti u Českých Lhotic**, dvoudílná lokalita s centrální částí o rozloze asi 20 hektarů, k níž přiléhá jedním valem opevněné předhradí o ploše 10 hektarů. Nejvýraznější terénní relikt tu představují trojitý val, dělený dvěma příkopy mezi oběma částmi. Vznik hradiště v nadmořské výšce kolem 450 metrů nebyl zřejmě vyvolán zemědělským využíváním okolní krajiny, ale spíše se uvažuje o tom, že kontrolovalo jednu z odboček známé jantarové stezky; dalším důvodem mohlo být hledání nerostných surovin.

Z románských památek se v kraji zachovalo jen několik později většinou upravovaných tribunových kostelíků, které dokládají soustředění intenzivnějšího osídlení především v jeho západní části; další pak vznikly v pozdně románském období i na Choceňsku a Ústeckoorlicku, ojediněle i na Litomyšlsku, v oblasti kolem Trstenické stezky. Jižně od Ústí nad Orlicí, v **České Třebové**, se také nachází jediná rotunda v kraji. Významnými památkami by rozhodně byly bezpochyby výstavné chrámy klášterů v **Litomyšli, Podlažicích**

a **Opatovicích nad Labem**, pokud by ovšem nebyly za husitských válek zcela zničeny.

Nejvýznamnější stavební aktivity období rané gotiky jsou spojeny s královskou kolonizací a restrukturalizací územní správy. Vznikají tak města **Chrudim** na starším hradišti a **Vysoké Mýto** a **Polička** „na zeleném drnu“ a hrad **Svojanov**. Moravský markrabě založil již před polovinou 13. století město **Jevíčko** také se zajímavým půdorysem. Současně nebo v těsném závěsu následovaly i šlechtické kolonizační podniky, jejichž nejvýznamnějším projevem je vznik hradu **Lichnice** v Železných horách, založeného jednou z větví severočeského rozrodu Ronovců. Zajímavou součástí kolonizace Moravskotřebovska Borešem z Rýzmburka ve 3. čtvrtině 13. století byla soustava často i rozměrných opevněných lokalit. Samotná **Moravská Třebová** jako městské centrum tohoto podniku si pravidelností svého půdorysu nezadá s předními královskými lokacemi. Snad až na počátku 14. století vznikl hrad **Rychmburk**, který si zachoval pozoruhodné intaktní prostory, zčásti klenuté na střední sloup. Další, původně jen nevelké hrádky **Košumberk**, **Žumberk**, **Strádov** a **Rabštejnec** dokládají zdejší oblíbenost hradního typu s plášťovou zdí. Pravděpodobně téhož typu byly i hrady **Lanšperk** a **Cimburk**.

Chrudimské hradby vznikaly již od počátků města, těžiště výstavby hradeb ve Vysokém Mýtě a Poličce s vysokými půlkruhovými baštami je kladeno hlavně do 2. třetiny 14. století. Zatímco v **Poličce** se zachoval téměř celistvý hlavní **hradební okruh** vyjma bran, ve **Vysokém Mýtě** naopak stojí dvě charakteristické **dvouvěžové brány**, restaurované v 19. století, a ostatní hradební okruh až na malé zbytky zanikl.

Někdy ve 3. čtvrtině 14. století, nejpozději před rokem 1384, postavil Arnošt z Pardubic, známý jako první pražský arcibiskup, dvoupalácový vodní **hrad v Pardubicích**, jádro dnešního zámku.

Již od 3. čtvrtiny 13. století byl v nedalekých **Sezemích** budován **kostel** později zaniklého ženského cisterciáckého kláštera, dokončovaný v 80. letech 14. století. Tehdy vznikla výtvarně nejceněnější severní kaple sv. Anny s obkročnou žebrovou klenbou, vybíhající z konzolek s lidskými maskami, blízkými parlérovským hlavičkám na sv. Vítě v Praze.

Od 3. čtvrtiny 14. století byl v **Chrudimi** budován dnešní velkolepý **kostel Nanebevzetí Panny Marie**, a to za účasti pražské dvorské huti (je uváděna účast stavitele **Jana Staňka a syna**). První etapa výstavby tak patří k lineárnímu směru vrcholné gotiky doby Karlovy, dokončení do doby Václava IV.

Významnou přestavbou prošel podle D. Líbala již v poslední čtvrtině 14. století **kostel v Opatovicích nad Labem**: klenba presbytáře přímo navazuje na klenební řešení P. Parlěře v západním poli svatovítské sakristie a svatováclavské kapli.

Nejcennější z drobnějších sakrálních staveb je **kostel sv. Bartoloměje v Kočí**, založený v roce 1397 královnou Žofií a stavěný **J. a P. Lútkovými** z Nového Města pražského. Těmto autorům je někdy připisována i stavba **kostela v Morašicích** u Litomyšle, vročená nástěnnými malbami do roku 1393. Malby vytvořil dvorní malíř litomyšlského biskupa Jana Železného, vyučený v Praze u Mistra Osvalda, pracujícího na sv. Vítu.

Do poslední třetiny 14. století klade překvapivě D. Líbal vznik dvoupalácového jádra **hradu v Liticích nad Orlicí**, vzápětí vybaveného i věží se zajímavým rejstříkem portálů.

Významnými doklady vrcholné gotiky doby Václavovy jsou dvě prostory, dochované z **kláštera augustiniánů-kanovníků v Lanškrouně** v nynějším zámku.

Reakcí na neklidné poměry husitských válek bylo zesilování **hradních opevnění**: vnější pás hradby s půlkruhovými baštami obdržel **Svojanov** a výrazně bylo zesíleno šijové opevnění hradu **Ohebu**. Vedle podkovovitých, dovnitř otevřených bašt bylo užito vpravdě revolučně tvarované koncové bašty na skalisku nad srázem. Pozoruhodné vnější opevnění s rozmanitými baštami obdržel do roku 1468 i hrad **Litice** a byl vybaven neméně

pozoruhodnou reliéfní výzdobou brány zřejmě od mistra oltární menzy v **Klášteřci nad Orlicí**.

Zajímavými pozdně gotickými součástmi sakrálních architektur jsou **zvonice** v **Kamenné Hore** a věž v **Chornicích**.

Z pozdně gotických úprav na **hradech** je třeba zmínit ještě dostavbu dalšího paláce na hradě **Rychmburku**, opatřeného pavlačí na arkádách a náročně kamenicky zpracovanými portály.

Moravská Třebová byla jedním z míst nástupu nejranější renesance v českých zemích. Od roku 1486 ji vlastnil jeden z nejvýznamnějších moravských šlechticů své doby, Ladislav Velen z Boskovic, který měl velmi blízké vztahy k budínskému královskému dvoru Matyáše Korvína a jeho renesanční kultuře. Z přestavby Velenova sídla, **hradu**, se zachoval zejména portál z roku 1492 ve druhotné poloze a dvojice portrétních reliéfních medailónů. Boskovická Moravská Třebová a pernstějnské Pardubice si pak podle impulzů, vyvolávaných rozsáhlými požáry, předávají žezlo v realizaci rozsáhlých goticko renesančních přestaveb celého městského organismu. Nejprve vyhořely v roce 1507 **Pardubice** a byly pak stavěny za účasti pernstějnského stavitele **Mistra Pavla** z dílenského okruhu B. Rieda ve zděné podobě, charakteristické jednopatrovými domy s kamennými ostěními a vysokými štíty se záclonovými, namnoze malovanými nikami. V roce 1509 shořela dosud dřevěná **Moravská Třebová** a byla za podpory Ladislava z Boskovic nově stavěna z cihel a kamene (vnější podobu domů příliš neznáme, snad ji charakterizovala okosená ostění a hlazené pasparty, v interiérech byly i hmotné klenby s archaickými klínovými žebry). V roce 1538 opět vyhořely **Pardubice**, obnova za vydatné podpory Jana z Pernštejna a za vedení stavitele **Mistra Jiříka z Olomouce** se však již děla v raně renesančním duchu a charakterizovala ji dvoupatrová výstavba s jedinečnými ornamentálními ostěními z pálené hlíny a obloučkové štítové atiky. Hned tři roky nato opět vyhořela **Moravská Třebová** a v rámci obnovy vznikají v obměňovaných schématech bohaté síťové klenby vstupních síní s rozmanitě utvářenými konzolkami a někde i svorníky. Na průčelích z této obnovy po četných pozdějších úpravách zůstalo jen několik vstupních portálů se znaky donátorů.

Stranou dramatického vývoje sídelních měst předních renesančních velmožů v kraji jsme zatím ponechali přestavby vlastních sídel Pernštejnů, znamenající také v mnohém zásadní přínos. Vilém z Pernštejna hned po nabytí panství v roce 1491 začal velkolepě přestavovat jak hrad na Kunětické hoře, tak i hrad ve vlastních Pardubicích. Na **Kunětické hoře** byla zahuštěna zástavba obytného jádra, především však byla doplněna vnější pásma opevnění se třemi zemními rondely a dlouhým přístupovým koridorem, několikanásobně přehrazeným branami. **Hrad v Pardubicích** díky poloze na volném rovinatém terénu mohl dostat téměř pravidelné obdélné zemní opevnění se čtyřmi bastiony, které objalo i hospodářské budovy. Také jádro vlastního hradu bylo doplněno dalšími obytnými křídly a reprezentativními prostory s malbami (z nich nejvýznamnější jsou velké figurální kompozice Samson a Dalila a symbolistní Zákon a Milost z roku 1532 v tzv. Vojtěchově sále) a kazetovými stropy. Zevně architekturu doplňovaly nakoso postavené nárožní arkýře a v nádvoří přízemní arkáda. S pokročilejším 16. stoletím získávají úpravy renesanční duch. Z nich vyniká jemně ornamentalizovaný vstupní portál z roku 1529, renesanční arkáda v nádvoří vznikla až po roce 1560 pod vedením císařského stavitele **O. Avostalise** (v jiné transkripci U. Aostalliho), neboť zámek i celé panství se stalo majetkem komory. Zemní **opevnění** s drobnějšími rondely obdrželo ještě za Viléma z Pernštejna i **město**, s dominantou **Zelené brány** s náročně utvářenou střechou; tentýž dal vystavět, původně jako pohřební kostel Pernštejnů, v letech 1507-14 i **kostel sv. Bartoloměje**. Zhruba ve stejné době byl **kostel Zvěstování Panny Marie** opatřen při obnově po požáru sklípkovou klenbou presbytáře.

Velké výnosy pernstějnských panství, umožňující tyto rozsáhlé stavební podniky, plynuly i z provozování rybníkářství. V souvislosti s ním byla kolem roku 1513 vybudována

pozoruhodná vodohospodářská stavba - **Opatovický kanál**, která propojila oblast v labském oblouku mezi Opatovicemi a Přeloučí a stala se hlavním vodním zdrojem pro napájení rybníků v této oblasti.

A byli to opět Pernštejnové, tentokrát Vratislav II. z Pernštejna s manželkou Marií Manriquez de Lara, kteří v letech 1568-81 nechali přestavět ze zbytků hradu Kostků z Postupic s pestrou minulostí kláštera a sídla biskupství velkolepý vrcholně renesanční **zámek v Litomyšli** s arkádovým nádvořím, členitými štítovými atikami a výraznou lunetovou římsou, cele pokrytý sgrafity. Vedle **U. Aostalliho**, který zámek dostavěl, se na vedení stavby podstatně podílel i další z tohoto rodu vlašských stavitelů ze Savosa, působícího od poloviny 16. století v Čechách, **Giovanni Battista Aostalli de Sala**. Oba byli císařskými staviteli, pověřenými předními realizacemi v areálu Pražského hradu i na dalších císařských sídlech.

Významná je renesanční přestavba lodi **kostela ve Skutči** ve 2. polovině 16. století, vybavené emporami a sochařsky zpracovanou kazatelnou, nesenou sochou Mojžíše a vybavenou na parapetech reliéfy evangelistů. Rozměrná luteránská modlitebna z doby kolem roku 1577, mající nezvyklou formu trojlodí, v němž jsou boční lodi cele vyplněny tribunami, se po barokních úpravách dochovala v **kostele sv. Michaela archanděla v Králíkách**. Nejuceleněji dochovanou vrcholně renesanční kostelní stavbou je však **hřbitovní kostel sv. Michaela v Poličce**, postavený **Ambrožem Vlachem** kolem r. 1580, opět síňové trojlodí s literátskou kruchtou.

Oproti masivnímu zastoupení renesančních měšťanských domů v Pardubicích a v Moravské Třebové, jejichž cenu násobí dochování v homogenních urbanistických celcích, tvoří tato skupina v dalších městech spíše více či méně výrazné jednotlivosti. Z nich upozorníme na **dům čp. 110 U rytířů v Litomyšli** kameníka **Blažka**, který si jeho průčelí po požáru v roce 1546 opatřil originální plastickou dekorací, úzce související s reliéfy na parapetech pardubického zámeckého mostu z r. 1541.

Z vrcholně renesančních měšťanských domů nelze opominout **Mydlářovský dům v Chrudimi** z let 1573-1577, zcela unikátně vybavený vykonzolovanými arkádami s reliéfy na parapetech na uličním průčelí. I ve 2. polovině 16. století pokračoval vývoj klenebního umění moravskotřebovských zedníků - síně z této doby mají síť na klenbě tvořenou originálními vtaženými lištami.

V letech 1581-82 vznikla budova reprezentativní **radnice** na náměstí v **Lanškrouně** se dvěma kvalitními bosovanými portály s heraldickými reliéfy, jež jsou přímou odezvou hlavního zámeckého portálu v Litomyšli.

Soudobé jsou i unikátní nejstarší příklady lidové architektury v **Cerekvici nad Loučnou** (čp. 11 z r. 1550) a v **Čisté** (čp. 171 z r. 1583) s vysokými roubenými světnicemi a přisazenou dvoupodlažní komorovou částí.

Z manýristických úprav zámeckých objektů je třeba zmínit portál **zámku v Seči** z roku 1610, sochařsky zdobený a tektonicky odlišný od běžné české produkce, rozepjatý do široké kulisy. Snad ještě o něco dříve vznikalo reprezentativní venkovské sídlo Ladislava Veleny ze Žerotína, **zámek v Tatenicích**, jehož arkádové nádvoří se bohužel nezachovalo, interiéry však skrývají klenby s jedinečně bohatou ornamentální štukovou výzdobou. Naopak později, ve 2. desetiletí 17. století, nahradil Velen snad nevýraznou zástavbu v předpolí **moravskotřebovského hradu** ohromujícím předzámčím, jehož mělká křídla mívala původně nádvorní stranu cele vybavenou arkádovými ochozy, v úplnosti pokrytými bosáží. Vstup je zvýrazněn monumentálním věžovitým pavilonem, jehož nádvorní řešení s přepásanými polosloupky, jakoby nedbajícími na masivní římsy, nemá u nás kromě Matyášovy brány na Pražském hradě obdoby. Proto se uvažuje o účasti **G. M. Filippiho**, architekta Rudolfa II., který po finančním skandálu zmizel z Prahy na Moravu. Stavbu prováděl místní stavitel **G. Motalla z Castasegna**, též zvaný z Bonnamone.

Další významné realizace vznikají po třicetileté válce již v intencích raného baroka. Již

v roce 1641 byla na místě kdysi bratrského Nového nebo Horního města v Litomyšli zahájena výstavba areálu **piaristické koleje**, těžiště jeho výstavby však leží až v letech 1716-30, kdy vznikla podle návrhu **G. B. Alliprandiho** vpravdě mohutná stavba **kostela Nalezení sv. Kříže** s vypjatým hlavním průčelím, flankovaným nakoso postavenými věžemi. Sochařskou výzdobu kostela vytvářel **Jiří František Pacák** (1670-1742), který si po příchodu do Litomyšle v r. 1716 osvojil Braunův dramatický styl a od r. 1721 se stává hlavou zdejší Braunovy dílny. V letech 1727-31 vytvořil **soubor plastik** na náměstí v **Poličce** s vpravdě monumentálním mariánským sousoším a po r. 1735 se přestěhoval do **Moravské Třebové**, kde mj. vytvořil opět vysoce expresivní **sousoší Kalvárie** na Křížovém vrchu. Jeho sochy jsou dramaticky hybné a výrazově účinné, jiskru Braunova vnitřního génia však přece jen postrádají.

Rozměrný sálový prostor **kostela sv. Václava v Letohradě** byl již dříve, po roce 1680, vybaven bohatými ornamentálními i figurálními štukaturami **G. Maderny**.

V letech 1690-96 nechali jezuité postavit nad městečkem Luží na **Chlumku** na místě jen o málo starší mariánské poutní kaple velkolepý barokní **chrám P. Marie**. Stavbu prováděl podle návrhu **P. I. Bayera** již zmiňovaný, původem vlašský architekt, působící v Čechách, **G. B. Alliprandi** (kolem 1665-1720), vyučený u F. Martinelliho ve Vídni, který do české tvorby přinesl francouzské vlivy.

V podobném rekatolizačním duchu byl vystavěn v působivé poloze nad **Králíkami** v letech 1696-1710 **kostel s klášterem servitů** - služebníků Panny Marie na Hoře Matky Boží.

Jeden z vrcholů výstavby barokních šlechtických sídel představoval monumentální rezidenční **Nový zámek u Lanškrouna**, projektovaný pro Lichtenštejny v roce 1698 italským stavitelem **D. Martinellim** (1650-1718), který přinesl do střední Evropy styl římského klidného baroka. Bohužel se z něj zachovalo pouze torzo.

Torzem, v tomto případě nikdy nedostavěným, zůstal i raně barokní **zámek v Cholticích** (stavitel **Rossi de Luca z Pisy**), plně dokončena však byla jeho osmiboká kaple s pozoruhodnou štukovou a freskovou výzdobou.

Služby pro královéhradecké biskupy přivedly na Chrudimsko architekta **J. B. Santiniho-Aichla** (1677-1723), nejvýznamnějšího představitele vrcholně barokní architektury v Čechách, majícího zcela osobitý a vysoce expresivní styl. Lze mu připisat **kostel sv. Martina ve Chrašticích** u Chrasti a zřejmě i účast na projektech kostelů ve vlastní **Chrasti**, v **Běstvině** a také na vrcholně barokní přestavbě **biskupské rezidence v Chrasti**, zejména jejího čelního křídla.

V letech 1724-26 byl v izolované poloze nad silným pramenem vystavěn J. Quadronim z Chrudimi podle plánu pražského stavitele **C. A. Canevaleho** **poutní kostel sv. Mikuláše u Vraclavi** s pozoruhodným zvlněným průčelím, sevřeným dvěma věžemi.

Významnou sochařskou prací je monumentální **morový sloup s kašnou** na náměstí v **Chrudimi**, vytvořený v letech 1727-34 **I. Rohrbachem** a **J. P. Čechpauerem** podle modelu **G. B. Bully** (uváděna i spolupráce **J. Santiniho**).

Nejzdařilejší prací heřmanoměsteckého stavitele **P. Jedličky** je zdejší pozdně barokní **kostel sv. Bartoloměje** z let 1756-61 s působivým, až sochařsky modelovaným průčelím a originálním dekorem. Kvalitní architekturu doplnili významnou freskovou výzdobou **F. X. Palko** a **J. Q. Jahn** (dokončena v roce 1762).

V letech 1773-78 vznikla čistě rokoková architektura **zámku v Nových Hradech** s přebujelou štukovou a sochařskou výzdobou. Až pedantická přesnost v komponování jeho abstraktně geometrického půdorysného vzorce je zřejmě dílem účasti stavebníka, hraběte **Jana Antonína Harbuvala-Chamaré**, účast pražského architekta **Josefa Jägera** (1722-93; původem tyrolský architekt, nejpozději od roku 1753 činný v Praze) se projevuje zejména v tektonizaci fasád a užití nezbytné balustrové atiky. Areál byl velice působivě zakomponován

do svažitého terénu na úpatí strmého kopce.

Teprve v letech 1779-80 byl ve vrcholně barokním stylu s náznaky rokoka velkolepě dotvořen za Filipa Kinského **zámek v Chroustovicích**. Hmota samotného zámku, modelovaná pod silným santiniiovským vlivem, byla doplněna pomocí nápaditě tvarovaných hospodářských budov o rozlehlý, souměrně komponovaný čestný dvůr a hlavní zámecká osa byla prodloužena ještě alejemi a přísně komponovaným lesním útvarem Bažantnice. Filip Kinský se však neomezil na tuto realizaci a v duchu nastupujícího romantismu doplnil drobnějšími stavbami i další součásti panství: poblíž hradu **Rychmburka** zřídil zahradu s kruhovým klasicistním altánem, u Uherska osmiboký zámček či letohrádek Theresienlust s lesním parčíkem, u Městce velký čtvercový háj s pravidelnou sítí cest, poměrně prostý **lovecký zámček v Čachnově** a konečně nad Svratouchem **lovecký zámček Karlštejn** s redukováným čestným dvorem.

Asi v roce 1784 vytvořil **V. Kramolín** fresky v **kostele v Sezemicích** a později zajímavé žánrové nástěnné malby v hlavním sále **fary ve Svinčanech**.

Významný příklad klasicistní výmalby zámeckých interiérů představuje výzdoba dvou sálů na zámku v **Chrasti** z roku 1798 od **A. Machka**: jeden zdobí rozměrné romantické krajiny s podivuhodnou flórou a faunou, druhý menší obrazy a medailóny s antickými římskými zříceninami a bustami, zcela v módním romantickém duchu.

Klasicismem začíná masivní přechod od roubených konstrukcí, v nichž byla zejm. na **Poličsku** vytvořena pozoruhodná regionální forma sevřeného **čtyřkřídlého dvorce** se špýchárkem nad průjezdem (dochov. příklady v Borové a Telecím), ke zděné výstavbě v městech a na venkově. Přes značnou početnost této produkce se nám z klasicistního období zachovalo jen málo architektonicky výraznějších příkladů. Zřejmě hned na počátku 19. století byl empírově upraven **Winkelburkovský dům** na Kateřinském předměstí v **Chrudimi**, který jen s minimálním odstupem čerpá z tvarosloví snad nejvýznamnějšího empírového zámku u nás, v Kačíně u Kutné Hory. Lidovější a více či méně barokem ovlivněná je **zástavba městeček v Dašicích a Sezemicích**, z dalších míst jmenujme např. jižní frontu náměstí v **Přelouči, čp. 87 v Luži** a **starou školu v České Třebové**. Podobně i z klasicistní zděné přestavby vesnic lze již jmenovat jen několik výraznějších příkladů z **Bylan** u Chrudimi nebo **Lešan** u Skutče.

Již ve 2. polovině 16. století byl v **Kladrubech nad Labem** založen císařský **hřebčín** se zámkem, obnovený vrcholně barokně po roce 1722 podle návrhu **F. M. Kaňky** (1674-1766). Areál byl ovšem zásadně rozšířen klasicistně s těžištěm ve 20. letech 19. století. Tehdy bylo vytvořeno velkolepé prostředí komponované krajiny, sahající až k Labským Chrčicím a Selmicím. Jádrem kompozice je tři kilometry dlouhá osová alej mezi dvory v Kladrubech a Františkovem, na niž navazují další kolmé aleje, vytvářející jednotlivé pastviny. Celek je upraven jako přírodně-krajinářský park s významnými solitérními dřevinami.

Františkem Schmoranzem (1814-1902) byl v polovině 19. století romanticky upraven a rozšiřován **zámek ve Slatiňanech**, který se stal rezidencí rozsáhlého auersperského panství. Těžištěm prací F. Schmoranze však byly četné regotizace kostelů na Chrudimsku i v širším okolí; jeho zásahům neunikly ani rozměrné stavby městských **kostelů v Chrudimi a Vysokém Mýtě**. Jeho původními návrhy jsou **Kuchyňkovský dům v Chrudimi** ve stylu norimberské renesance a **hřebčín ve Slatiňanech**.

Velkolepou stavbou ve stylu české novorenesance se do prostoru náměstí v **Přelouči** zapsal architekt **R. Kříženecký**: **Občanská záložna** vznikla v letech 1890-1901.

Pražský architekt **Jan Vejrych** (1856-1926), přední zastávce dekorativního historismu ve směru wiehlovské české novorenesance, je autorem projektu **chrudimského muzea** (1897-1898) a sousedního **Osvětového domu** (1897-1901, převážně v novobarokním duchu) i **radnice v Pardubicích** a **Vosáhlovy vily v Dašicích**. Zajímavé stavby na motivy pardubické renesance a národní historie (projevující se i aplikacemi štukových figurálních

výjevů od **V. Amorta**) navrhl i místní **pardubický** architekt **B. Dvořák**. Aktivně studoval historickou architekturu a i díky jeho dostavbě předsíně s kaplí ke **kostelu sv. Bartoloměje** v letech 1912-13 nakonec nedošlo k náhradě cenného kostela větším chrámem.

Již o něco dříve bylo po jižní a západní straně historického jádra v **Pardubicích** likvidováno vodní opevnění a došlo k výrazné urbanistické regulaci prostoru se vznikem nového zalomeného náměstí. To pak bylo v letech 1906-09 do jisté míry opticky předěleno výstavbou secesního **divadla** podle návrhu pražského architekta a profesora **Antonína Balšánka** (1865-1921). Podobně jako u Obecního domu v Praze (projektoval s O. Polívkou v letech 1905-11) tu vytvořil působivou stavbu se souměrným vstupním průčelím, prakticky oproštěnou od historizujícího dekorativismu, za nějž býval později jako pedagog na Vysoké škole technické mladými architekty kritizován.

Secesi v osobité směsi s folklórem reprezentuje **vila čp. 27** ve Fibichově ulici v **Chrudimi** z roku 1907, již tu zakladatel moderní české architektury **J. Kotěra** (1871-1923) zanechal doklad svého úsilí o hledání nového výrazu.

Ještě dále pokročili v tomto hledání jeho žáci a na území kraje, konkrétně Pardubicka, se soustředilo hned několik významných, vpravdě průkopnických realizací: v letech 1911-12 byl podle návrhu **Josefa Gočára** postaven **léčebný dům v Bohdanči**, jeden z nejhodnotnějších příkladů českého kubismu, současně stavěl architekt **O. Novotný**, pracující na cestě k téměř bezozdobné architektuře s rezným zdívem a pádnou kompozicí hmot, **sokolovnu a Zemánkuv dům v Holicích** a v letech 1921-23 bylo postaveno v **Pardubicích** **krematorium** podle návrhu **P. Janáka**, jehož plastické, hutné článkování, silně podtržené barvou, ještě vychází z abstrahovaného národního ornamentu.

Neoklasicistní směr moderní architektury ve 20. letech 20. století reprezentují v **Pardubicích** např. budovy **sokolovny** z roku 1923 (Šantrůček a Mendl), **ředitelství pošt a telegrafu** (1923), **vyšší státní reálné školy** z let 1925-29 a **nájemního domu s pasáží č. p. 60** (1925) od **L. Machoně** (poslední ještě ovlivněný národním slohem) a konečně **průmyslového muzea** z roku 1931 od **K. Řepy**. Tento architekt pak ve 30. letech vytvořil v Pardubicích i několik ryze funkcionalistických staveb, např. **Obchodní dům firmy Kolařík** (1935), **dům Rolnického družstva** (1938) a **Poštovní a telegrafní úřad**. V téže době vznikl (opět na Zeleném předměstí) typický **obchodní dům firmy Baťa** od **F. L. Gahury**.

Již zmiňovaní architekti **A. Mendl** a **V. Šantrůček** z Prahy navrhli také rozměrný objekt divadla, tzv. **Tylova domu v Poličce** z let 1924-29. Divadlo je pozoruhodnou tradiční stavbou ve stylu klasicizujícího rondokubismu a v tomto stylu vznikly o něco dříve, v letech 1923-24, jižně od historického jádra Poličky i celé **obytné okrsky** jednotně projektovaných nájemních domů od architekta **V. Flégla** z Prahy.

V roce 1931 vznikla na již zmiňovaném novém náměstí v **Pardubicích** při historickém jádru mohutná budova funkcionalistického **hotelu Grand** s kinem, společenským sálem a restauracemi podle návrhu **Josefa Gočára** (1880-1945), jedné z vůdčích osobností české moderní architektury a urbanismu, profesora Akademie výtvarných umění. Hotel patří svým střízlivým útvarem k realizacím, ovlivňovaným již od 20. let v Gočárově tvorbě holandskou architekturou Dudokova směru. Prostorový účin sálu parabolického průřezu byl bohužel potlačen vestavbami při poslední adaptaci, která zásadně změnila účel celé stavby. Gočár prošel i obdobím posecesního dekorativismu a obloučkového stylu, jež v Pardubicích reprezentují automatické **Winternitzovy mlýny** z let 1909-11, upravené ve 20. letech.

Z další meziválečné architektury jmenujme např. **divadlo v Ústí nad Orlicí** od **K. Roškota** s expresivně tvarovanými, v podstatě však funkcionalistickými hmotami, dokončené v roce 1937. Z produkce funkcionalistických **vil** jmenujme alespoň **čp. 483** na Horním Předměstí v **Poličce** od architekta **B. Šmída**, pracující s kontrastem hmot omítaných a provedených v rezném zdívu. Několik zajímavějších staveb proměňujícího se meziválečného stylu vzniklo i na předměstí v **Litomyšli**, jmenujme z nich alespoň tradicionalistickou budovu

gymnázia s výzdobou ve stylu art déco z let 1922-23 od **A. Ausobského**.

Specifickou památkou vojenské architektury jsou **betonové pevnosti**, součástí československé obranné soustavy proti předpokládanému útoku ze strany Německa, budované ve 2. polovině 30. let 20. století na **Kralicku**.

Jednou z mála skutečně hodnotných architektonických realizací z období socialismu je pozdně funkcionalistická budova nového **pardubického nádraží s hotelem**, dokončená v roce 1958 podle projektu **K. Řepy, K. Kalvody a J. Dandy**.

Příloha č. 3

Národní kulturní památky a památkově chráněná území

Národní kulturní památky:

Hřebčín Kladruby nad Labem

Kostel sv. Bartoloměje v Kočí u Chrudimi

Kostel sv. Jakuba Většího v Poličce s rodnou

světničkou Bohuslava Martinů

Krematorium v Pardubicích

Pietní území Ležáky

Pietní území Zámeček v Pardubičkách

Radnice v Poličce

Zámek Litomyšl (UNESCO)

Zámek Slatiňany

Zámek s opevněním v Pardubicích

Zřícenina hradu Kunětická Hora

Městské památkové rezervace:

Litomyšl

Moravská Třebová

Pardubice

Vesnická památková rezervace:

Hlinsko – Betlém

Archeologická památková rezervace:

České Lhotice

Městské památkové zóny:

Brandýs nad Orlicí

Bystře

Česká Třebová

Dašice

Heřmanův Městec

Chrast u Chrudimi

Chrudim

Jablonné nad Orlicí

Jevíčko

Králíky

Lanškroun

Letohrad

Luže

Polička

Předhradí

Svitavy

Svobodné Hamry

Ústí nad Orlicí

Vysoké Mýto

Žamberk

Vesnické památkové zóny:

Svobodné Hamry

Telecí

Vysoká

Krajinná památková zóna:

Slatiňansko – Slavicko

Národní kulturní památky:

Hřebčín Kladruhy nad Labem

Kostel sv. Bartoloměje v Kočí u Chrudimi

*Kostel sv. Jakuba Většího v Poličce s rodnou
světničkou Bobuslava Martinů*
Krematorium v Pardubicích
Pietní území Ležáky
Pietní území Zámeček v Pardubičkách
Radnice v Poličce
Zámek Litomyšl (UNESCO)
Zámek Slatiňany
Zámek s opevněním v Pardubicích
Zřícenina bradu Kunětická Hora

Městské památkové rezervace:

Litomyšl
Moravská Třebová
Pardubice

Vesnická památková rezervace:

Hlinsko – Betlém

Archeologická památková rezervace:

České Lhotice

Městské památkové zóny:

Brandýs nad Orlicí
Bystré
Česká Třebová
Dašice
Heřmanův Městec
Chrast u Chrudimi
Chrudim
Jablonné nad Orlicí
Jevíčko
Králíky

Lanškroun

Letohrad

Lužě

Polička

Předbradí

Svitavy

Svobodné Hamry

Ústí nad Orlicí

Vysoké Mýto

Žamberk

Vesnické památkové zóny:

Svobodné Hamry

Telecí

Vysoká

Krajinná památková zóna:

Slatiňansko – Slavicko

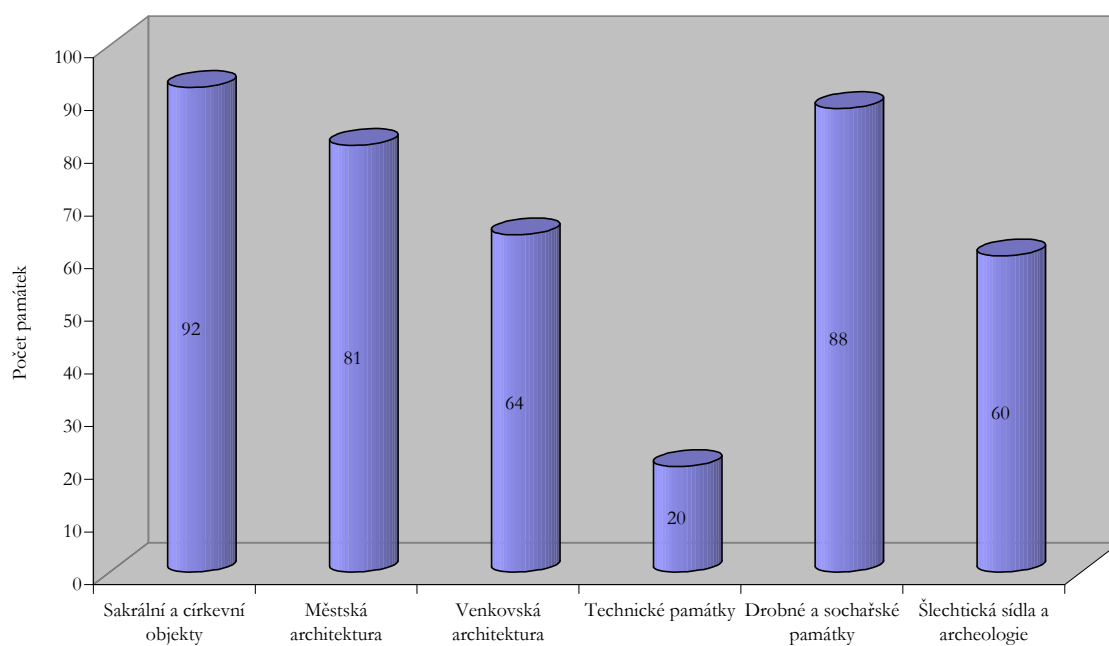
Příloha č. 4

Druhy nemovitých kulturních památek v Pardubickém kraji

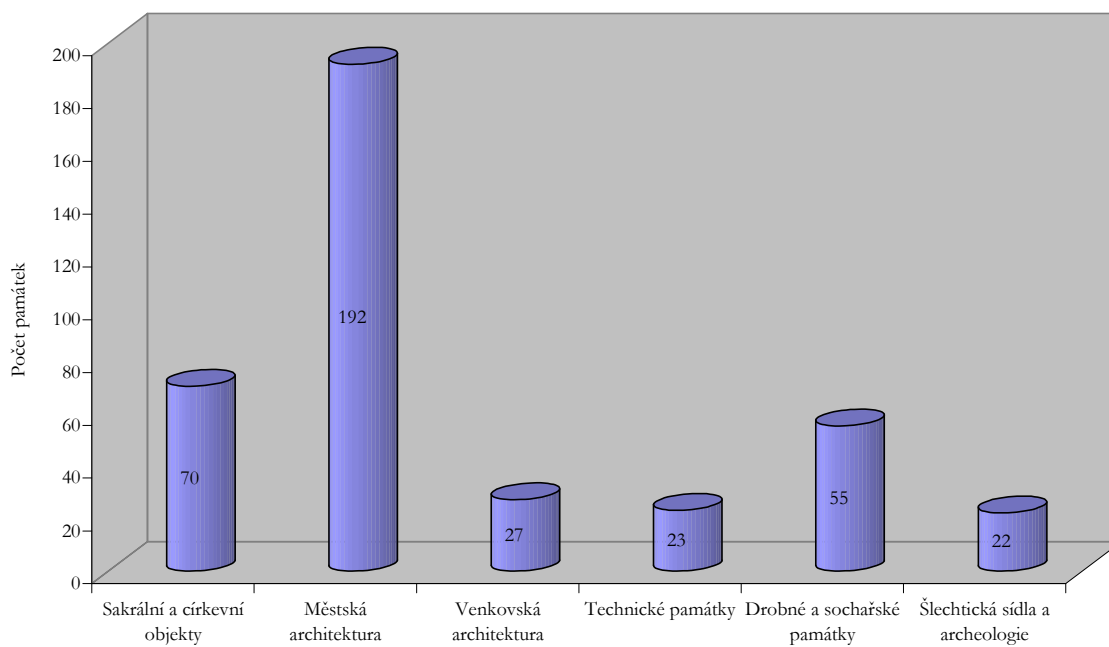
okres:	Chrudim	Pardubice	Svitavy	Ústí nad Orlicí	Pardubický kraj
kaple	8	10	19	20	57
klášter	2	2	2	1	7
kostel, hřbitov	66	48	71	76	261
fara, děkanství	8	9	13	18	48
židovská památka	8	1	1	1	11
Sakrální a církevní objekty celkem:	92	70	106	116	384
obytný dům	60	159	343	87	649
banka	1	5	2	2	10
divadlo, společenský dům, kino	3	1	1	2	7
hotel, lázně, koupaliště	2	2	2	3	9
městské opevnění	1	1	5	1	8
muzeum, knihovna	1	1	2	0	4
nemocnice, lékárna, chudobinec	0	1	2	4	7
úřad, radnice, soud, pošta	7	7	6	10	30
škola, tělocvična, sokolovna	3	9	15	10	37
vila	3	6	6	6	21

Městská architektura celkem:	81	192	384	125	782
dům, statek, usedlost, rychta, pazderna	55	14	80	58	207
stodola	2	7	0	0	9
oplocení	2	0	1	0	3
hospoda, restaurace	3	1	3	5	12
kovárna	1	1	0	1	3
myslivna	0	3	1	1	5
hřebčín	1	1	0	0	2
Venkovská architektura celkem:	64	27	85	65	241
důl	1	0	0	1	2
cihelna, vápenka	2	0	0	0	2
cukrovar, lihovar, pivovar, pekárna	1	1	1	0	3
plynárna	0	1	0	1	2
sluneční hodiny	0	0	1	0	1
hasičská zbrojnice	0	0	0	2	2
krematorium	0	1	0	0	1
mandl a bělidlo	0	0	0	1	1
sušárna ovoce	0	0	0	1	1
sýpka, špýchar	0	0	2	7	9
akvadukt	0	2	0	0	2
most	3	7	2	4	16
přehrada	1	0	0	0	1
vodárna, vodojem, studna	2	3	1	1	7
vodní kanál	2	3	0	3	8
vodní mlýn, hamr	6	3	1	5	15
vojenská památka	2	0	0	3	5
železniční památka	0	2	0	3	5
Technické památky celkem:	20	23	8	32	83
boží muka	2	2	4	5	13
brána	0	0	1	1	2
hrobka, hrob	4	0	5	2	11
kašna	2	1	4	4	11
kříž, krucifix	8	4	19	37	68
pomník, památník, pamětní místo a území	17	19	22	9	67
rozcestník, hraniční kámen	1	0	1	0	2
socha, sousoší, sloup, pranýř	51	25	78	113	267
vrata	0	1	0	0	1
zvonice, zvonička	3	3	5	7	18
Drobné a sochařské památky celkem:	88	55	139	178	460
hrad, hrádek, tvrz, zřícenina	20	15	6	7	48
archeologická památka, hradiště, tvrzíště	23	1	8	10	42
zámek, park	17	6	8	13	44
Šlechtická sídla a archeologie celkem:	60	22	22	30	134
Celkem:	405	386	761	531	2083

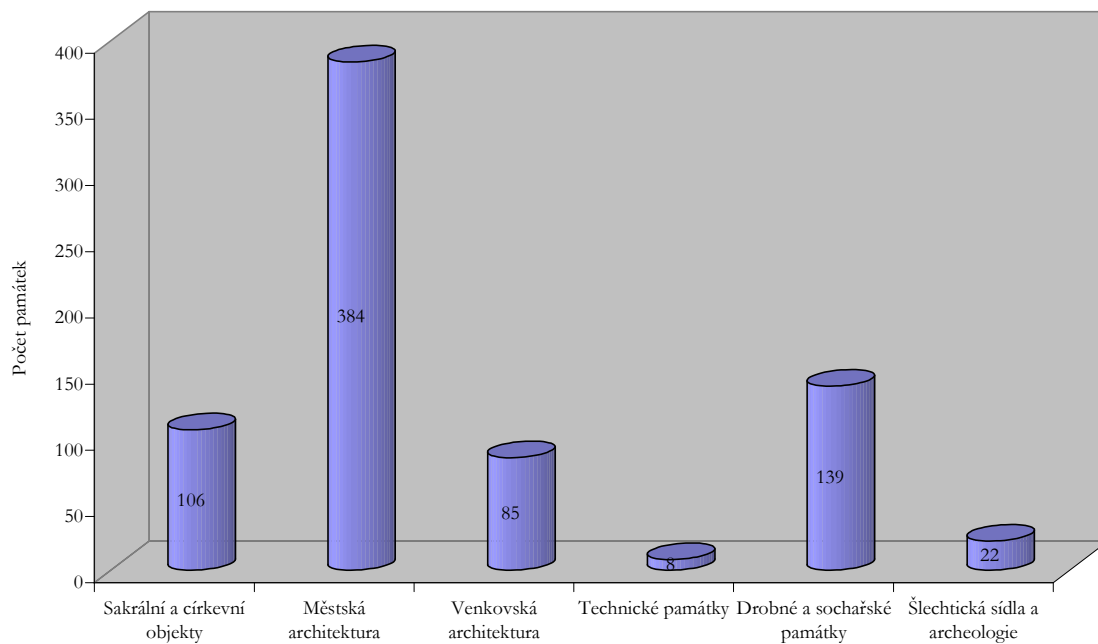
Skladba památkového fondu v okrese Chrudim

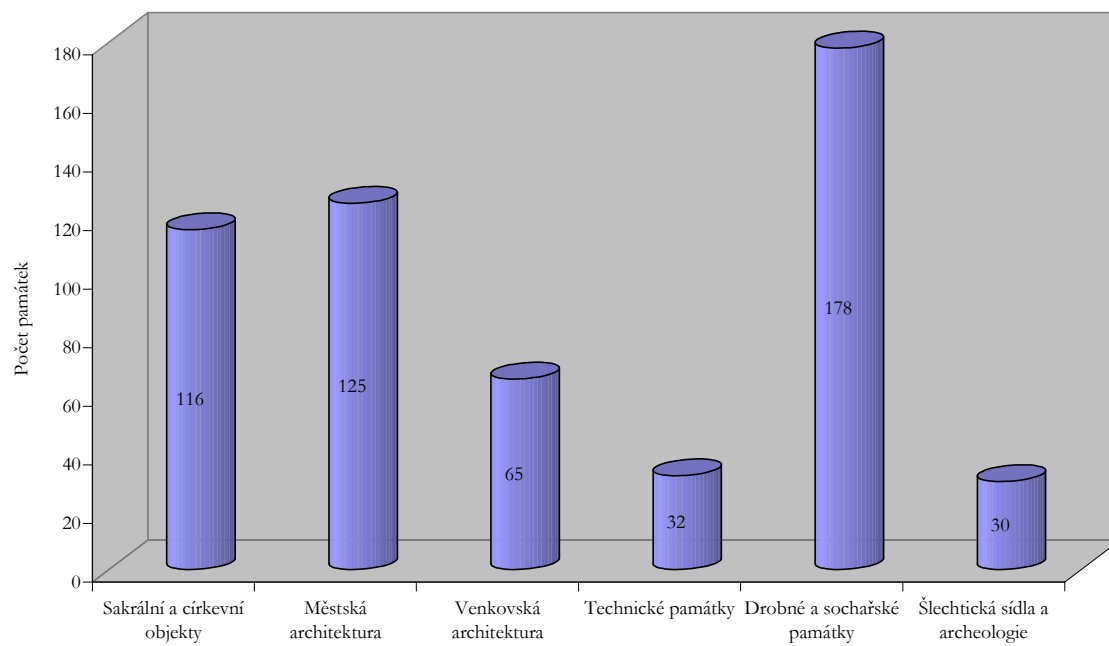
Skladba památkového fondu v okrese Pardubice

Skladba památkového fondu v okrese Svitavy

Skladba památkového fondu v okrese Ústí nad Orlicí

	Chrudim	Pardubice	Svitavy	Ústí nad Orlicí
Sakrální a církevní objekty	92	70	106	116
Městská architektura	81	192	384	125
Venkovská architektura	64	27	85	65
Technické památky	20	23	8	32
Drobné a sochařské památky	88	55	139	178
Šlechtická sídla a archeologie	60	22	22	30

Příloha č. 9

Granty, dotace a příspěvky Pardubického kraje v oblasti památkové péče v letech 2002 - 2012

rok 2002

	církev	obce	další příjemci	CELKEM
dotace	3 500 000 Kč	100 000 Kč	100 000 Kč	3 700 000 Kč
CELKEM	3 500 000 Kč	100 000 Kč	100 000 Kč	3 700 000 Kč

rok 2003

	církev	obce	další příjemci	CELKEM
granty	3 203 825 Kč	930 000 Kč	836 175 Kč	4 970 000 Kč
dotace	2 380 000 Kč	420 000 Kč	790 000 Kč	3 590 000 Kč
regenerace	5 134 924 Kč	9 199 499 Kč	2 305 499 Kč	16 639 922 Kč
CELKEM	10 718 749 Kč	10 549 499 Kč	3 931 674 Kč	25 199 922 Kč

rok 2004

	církev	obce	další příjemci	CELKEM
granty	1 564 998 Kč	625 000 Kč	810 000 Kč	2 999 998 Kč
příspěvky	6 420 000 Kč	946 445 Kč	700 000 Kč	8 066 455 Kč
dotace	3 080 000 Kč	745 000 Kč	375 000 Kč	4 200 000 Kč
regenerace	5 055 999 Kč	11 902 609 Kč	5 063 392 Kč	22 022 000 Kč
CELKEM	16 120 997 Kč	14 219 054 Kč	6 948 392 Kč	37 288 453 Kč

rok 2005

	církev	obce	další příjemci	CELKEM
granty	1 458 000 Kč	1 070 000 Kč	772 000 Kč	3 300 000 Kč
příspěvky	5 873 000 Kč	772 000 Kč	1 665 000 Kč	8 310 000 Kč
dotace	1 920 000 Kč	145 000 Kč	220 000 Kč	2 285 000 Kč
regenerace	5 938 707 Kč	5 646 293 Kč	3 445 000 Kč	15 030 000 Kč
CELKEM	15 189 707 Kč	7 633 293 Kč	6 102 000 Kč	28 925 000 Kč

rok 2006

	církev	obce	další příjemci	CELKEM
granty	1 970 000 Kč	310 000 Kč	911 000 Kč	3 191 000 Kč
příspěvky	5 826 000 Kč	940 000 Kč	2 317 000 Kč	9 117 000 Kč
dotace	3 610 000 Kč	1 050 000 Kč	800 000 Kč	5 460 000 Kč
regenerace	5 675 000 Kč	5 346 293 Kč	2 798 707 Kč	13 820 000 Kč
CELKEM	17 115 000 Kč	7 646 293 Kč	6 826 707 Kč	31 588 000 Kč

rok 2007

	církev	obce	další příjemci	CELKEM
granty	2 540 000 Kč	565 000 Kč	745 000 Kč	3 850 000 Kč
příspěvky	5 557 000 Kč	950 000 Kč	2 363 000 Kč	8 870 000 Kč
dotace	4 890 000 Kč	400 000 Kč	2 368 750 Kč	7 658 750 Kč
CELKEM	12 987 000 Kč	1 915 000 Kč	5 476 750 Kč	20 378 750 Kč

rok 2008

	církev	obce	další příjemci	CELKEM
granty	1 665 000 Kč	555 000 Kč	1 277 481 Kč	3 497 481 Kč
příspěvky	4 865 000 Kč	1 215 000 Kč	3 770 000 Kč	9 850 000 Kč
dotace	6 330 000 Kč	1 652 000 Kč	690 000 Kč	8 672 000 Kč
CELKEM	12 860 000 Kč	3 422 000 Kč	5 737 481 Kč	22 019 481 Kč

rok 2009

	církev	obce	další příjemci	CELKEM
granty	1 950 000 Kč	500 000 Kč	1 050 000 Kč	3 500 000 Kč
příspěvky	6 770 000 Kč	875 000 Kč	2 565 000 Kč	10 210 000 Kč
dotace	7 240 000 Kč	1 265 000 Kč	630 000 Kč	9 135 000 Kč
CELKEM	15 960 000 Kč	2 640 000 Kč	4 245 000 Kč	22 845 000 Kč

rok 2010

	církev	obce	další příjemci	CELKEM
granty	6 230 000 Kč	1 649 000 Kč	1 760 000 Kč	9 639 000 Kč
dotace	780 000 Kč	1 020 000 Kč	300 000 Kč	2 100 000 Kč
CELKEM	7 010 000 Kč	2 669 000 Kč	2 060 000 Kč	11 739 000 Kč

rok 2011

	církev	obce	další příjemci	CELKEM
granty	6 150 000 Kč	1 930 000 Kč	780 000 Kč	8 860 000 Kč
dotace	1 070 000 Kč	728 000 Kč	202 000 Kč	2 000 000 Kč
CELKEM	7 220 000 Kč	2 658 000 Kč	982 000 Kč	10 860 000 Kč

rok 2012

	církev	obce	další příjemci	CELKEM
granty	3 355 000 Kč	1 820 000 Kč	1 355 000 Kč	6 530 000 Kč
dotace	258 000 Kč	85 000 Kč	--	308 000 Kč
CELKEM	3 613 000 Kč	2 905 000 Kč	1 355 000 Kč	6 838 000 Kč

Příloha č. 10

Dotační programy využitelné pro obnovu památek**Programy Ministerstva kultury**

- Program záchrany architektonického dědictví – MK, MMR – podle usnesení vlády č. 110/1995 podporuje obnovu a využívání velkých architektonických památek a jejich areálů (hrady, zámky, kláštery, kostely, historické zahrady, fortifikace apod.) na základě projektů záchrany hodnocených podle jejich významu a užitečnosti. Obnova musí mít povahu záchrany existence památky. Důležitá je kontinuita prací a finanční spoluúčast vlastníka.
- Program regenerace městských památkových rezervací a zón – MK, MMR – dle usnesení vlády podporuje komplexní sociální, ekonomickou, ekologickou a kulturní regeneraci těchto památkově chráněných území. Dotace státu na obnovu významných kulturních památek v městských památkových rezervacích a zónách je podmíněna existencí kvalitních územních plánů, realizačních programů regenerace a spoluúčasti města na financování obnovy památek a regeneraci území.
- Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny – MK, MMR – byl založen v roce 1997 a zaměřuje se na zachování a obnovu kulturních památek zejména lidové architektury v dotčených územích (zemědělské usedlosti, chalupy, kapličky, boží muka apod.)
- Havarijní (střešní) program – MK – schválil Parlament ČR v roce 1992. Program plní důležitou úlohu pro záchranu a uchování památek ohrožených zejména jejich dlouhodobě zanedbávanou údržbou, především havarijního stavu střechy a staticky narušených nosných konstrukcí.
- Program restaurování movitých kulturních památek – MK – byl schválen usnesením vlády č. 426/1997 s cílem napomoci obnově a zachování movitých kulturních památek a jejich souborů bez ohledu na druh jejich vlastnictví. Jedná se o zachování, obnovu, vhodné užívání a prezentaci movitých kulturních památek a jejich souborů, které jsou umístěny na veřejnosti přístupných hradech a zámcích, a dále movitých kulturních památek, jež tvoří vybavení interiérů kostelů.

- Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností je vedena snahou Ministerstva kultury umožnit obcím s rozšířenou působností podílet se na uplatnění detailní znalosti kulturních památek v jejich správních obvodech. Cílem je účinnější péče o ten segment památkového fondu, kde to efektivně a účelně neumožňují jiné programy Ministerstva kultury.
- Programy ISO a EZS – MK – reagovala vláda na narůstající trestnou činnost v oblasti movité části kulturního dědictví, a to svým usnesením č. 307/1991, 254/1992, 285/1996 a č. 487/2010, která umožňují rozvíjet ve spolupráci s Policií ČR a Českou biskupskou konferencí Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví (ISO), včetně zavádění elektronických zabezpečovacích systémů (EZS).
- Program podpory pro památky UNESCO zřídilo Ministerstvo kultury ČR poprvé v roce 2008. Jeho hlavním cílem je podporovat všestranný rozvoj památek zapsaných na Seznam světového dědictví, které se nacházejí na území ČR. V rámci zásad pro čerpání finančních prostředků z tohoto programu byly vytvořeny tři prioritní oblasti: tvorba management plánů, vědecko-výzkumné aktivity a prezentace, propagace a edukace statků UNESCO.
- Dotace občanským sdružením – MK - umožňuje finančně podporovat veřejně prospěšné projekty předložené občanskými sdruženími, popř. dalšími subjekty, jejichž činnost napomáhá k ochraně nemovitého i movitého památkového fondu v ČR a k nejširší popularizaci péče o něj (sborníky, konference, výstavy apod.)

Programy dalších ministerstev

- Program obnovy a rozvoje venkova – MMR
- Program podpory cestovního ruchu – MMR
- Program péče o krajinu – MŽP
- Dotace zabezpečení péče o válečné hroby – MO

Nadační fondy

- Nadace OKD poskytuje příspěvky neziskovým organizacím, které podporuje v oblastech duchovních a humanitních hodnot, životního prostředí, vzdělávání, sportu, kultury a hornických tradic.
- Nadace ČEZ – grantové řízení Podpora regionů je zaměřeno na podporu veřejně prospěšných projektů. Předkládané projekty se mohou týkat podpory dětí a mládeže, zdravotnictví, sociální péče, osob s handicapem, vědy, vzdělání, kultury, sportu či životního prostředí.

Programy EU

- Culture 2007 (na období let 2007 – 2013) – určen k částečnému financování kulturních projektů (kulturní dědictví, výtvarné umění, performing arts, atd.), které mají mezinárodní charakter.
- Regionální operační program (2007 – 2013) - MMR – možnost čerpat prostředky na

obnovu měst a venkova (zejména na regeneraci historických, kulturních a technických památek, regeneraci historických jader, městských a venkovských památkových rezervací a zón)

- Integrovaný operační program – MMR – možnost čerpat prostředky na obnovu a ekonomizaci využití nemovitého historického a kulturního dědictví nadregionálního charakteru.

Další zahraniční dotační programy

- Finanční mechanismus EHP/Norsko – prostřednictvím něho budou státy Islandská republika, Lichtenštejnské knížectví a Norské království v letech 2009 – 2014 přispívat mimo jiné také na uchovávání evropského kulturního dědictví (ochrana a obnova nemovitého kulturního dědictví, zlepšení péče a ochrana movitého kulturního dědictví, atd.)
- Česko-německý fond budoucnosti - finanční podporu mohou obdržet žadatelé, kteří projekt realizují společně s německým resp. českým partnerem. Fond se zaměřuje na obnovu sakrálních stavebních památek (kostelů, kaplí, synagog, křížových cest, hřbitovů a pomníků).